

A selmeci gyökerű Fritz család tagjai és az Alma Mater: sok évtizedes kötelék (1860-1950)

FRICZ-MOLNÁR PÉTER

Nem példa nélküli, de nem is olyan gyakori, hogy egy selmeci bányai gyökerű család tagjai nemzedékeken át a híres helyi akadémián (1904-től főiskolán), majd a soproni utódintézményben szereztek bánya- vagy erdőmérnöki oklevelet.¹ Az ilyen kötelék visszaemlékező tollat kíván. Ennek jegyében a selmeci nemes bányapolgár gyökerű *friedenliebi Fritz család* egyes tagjainak a selmeci *Alma Materrel* való – szűk egy évszázados: 1860 és 1950 közötti – tanulmányi kapcsolatát mutatom be. Nem kívánok részletes szakmai életrajzokat vagy intézménytörténetet közölni, ellenben bővebb illusztrációkkal is színesítve bemutatom a volt családtagjaim-rokonaim egykori selmeci bányai, majd soproni akadémia/főiskolai/egyetemi kötődését. Ennek során megelevenedik a szellemi kulturális (világ)örökség nemzeti jegyzéke részét² képező selmeci diák hagyomány, diákélet is. A leszármazás-rokonság, valamint a selmeci bányászati és erdőszeti tanulmányok könnyebb áttekinthetőségét segíti a következő családfa. A családfán vastagon jelölve

¹ Fricz-Molnár Péter: Apák-fiak és a Selmeci Akadémia. = *Erdészeti Lapok*, 155. (2020) 10. sz. 328-330. és 11. sz. 364-366. A tanulmány a Fischer/Ágfalvi család 5 egymástól származott mérnök tagjának selmeci tanulmányait ismerteti, de ez a család nem volt selmeci bányai gyökerű. További hasonló tanulmány: Clement Lajos – Clement Andor: Kar a karban: bányászok, erdészek, kohászok. = *Bányászati és Kohászati Lapok Kohászat*, 131. (1998) 3-4. sz. 115-122.

² https://www.unimiskolc.hu/hirek/245/az_unesco_szellemi_kulturalis_orokseg_nemzeti_jegyzekenek_reszeve_valasztottak_a (letöltés: 2021. március 14.)

szerepelnek az erdészek, vastagon aláhúzással a bányászok, dőlt betűvel pedig a családba házasodott, szintén selmeci akadémiai kötődésű mérnökök nevei láthatóak.

friedenliebi Fritz (I.) Lipót (Selmecebánya, 1762 – Selmecebánya, 1819) – városi pénztárelenőr, 1810-ben eladja a selmeci Fritz-házat, a bányakamara helyett Szumrák Jánosnak ∞ Scharff Karolina (Selmecebánya, 1768 – Selmecebánya, 1837)

A. Fritz Pál Károly (Selmecebánya, 1811 – Selmecebánya, 1878) – jogász, a selmeci takarékpénztár alapító részvényese és könyvvivője, városi ügyész és gyámnagy, selmeci bányarészes és a központi kohó tulajdonosa, bélabányai földbirtokos ∞ nemes Fleischacker Otília (Ürmény, 1810 – Selmecebánya, 1869)

B1. **Fritz (II.) Lipót** (Selmecebánya, 1840 – Zsarnóca, 1875), 1860-1863: selmecebányai akadémia – erdőmérnök ∞ Bittera Libória

C1. **Fritz Rezső** (Besztercebánya, 1873 – Losonc, 1949), 1891-1894: selmecebányai akadémia – erdőmérnök 1∞ Seenger Emília, 2∞ Seenger Márta

B2. **Fritz Pál János** (Selmecebánya, 1842 – Petrozsény, 1914): 1860-1863: selmecebányai akadémia – bányamérnök 1∞ (1869) Terényi (Triff) Ilona (1850 – Máramarossziget, 1872), 2∞ (1876) Bresztovszky-Szűts Mária

C1. (1∞) Fritz Pál László (Máramarossziget, 1871 – Pécs-Vasas, 1944): százados, MÁV felügyelő ∞ (1900) Klemm Margit (Szeged, 1875 – Pécs-Vasas, 1944)

D1. Fritz (I.) András (Szeged, 1902 – Tatabánya, 1971): üzemvezető bányamester 1∞ (1920) Paul Mária (Budapest, 1901 – Budapest, 1951), 2∞ Molnár Magdolna

E1. (1∞) **Fritz (II.) András** (Hosszúhetény, 1924 – Budapest, 2005), 1944-1950: Soproni Egyetem – bányamérnök 1∞ Ősz Erzsébet, 2∞ Nagy Mária

E2. (1∞) Fritz (II.) Károly (Pécs-Vasas, 1928 – Szekszárd, 2001): a szerző nagyapja, vājár ∞ (1950) Török Judit (Váralja, 1930 – Szekszárd, 2018)

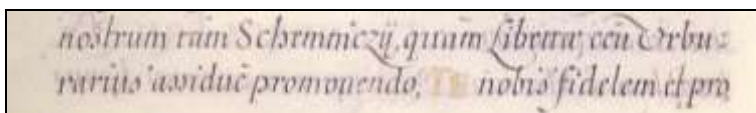
C2. (2∞) Fritz Margit (Máramarossziget, 1877 – Budapest, 1951) ∞ *Mezey Rezső* (1869 – Esztergom, 1936) erdőmérnök

- D1. Mezey Mária ∞ *Id. Ágfalvi Imre* (Budapest, 1893 – Esztergom, 1980) erdőmérnök
 E. **Ifj. Dr. Ágfalvi Imre** (Budapest, 1921 – 1990, Szombathely), 1939-1943: Soproni Egyetem – erdőmérnök, egyetemi adjunktus, jogász ∞ Corá Alma
- C3. (2∞) **Fritz (I.) Károly** (Rónaszék, 1882 – Salem [USA], 1960), 1900-1903: selmecbányai akadémia/főiskola – bányamérnök ∞ Rudolf Hilda
- B3. Fritz Ida Karolina (Bélabánya, 1836 – Kisgaram, 1915) ∞ Massányi Mihály (1835 – Léva, 1878) evangélikus lelkész
- C1. Massányi Mária (Léva, 1864 – Bobot, 1945) ∞ *Péché Dezső* erdőmérnök
- C2. Massányi Ilona (Léva, 1872 – 1895) ∞ *gegesi Kiss Ernő* (1867-1929) erdőmérnök
- C3. Massányi Margit (Léva, 1876 – 1963u) ∞ *Gombossy József* (sz. Vágsellye, 1873) erdőmérnök
- D1. Gombossy Klára (1901-1980) ∞ *Sébor János* (Facskó, 1890 – Sopron, 1965) erdőmérnök, egyetemi tanár, dékán
- E1. **Ifj. Sébor János** (Arad, 1919 – 1945k), 1937-1941: Soproni Egyetem – erdőmérnök
- E2. **Sébor József** (Arad, 1919 – 1953u), 1940-1944: Soproni Egyetem – bányamérnök
- C4. Massányi Hugó (Léva, 1863 – Budapest, 1904)
- D1. Massányi Károly (Selmecbánya, 1901 – 1982), 1919-1923: Műegyetem – építőmérnök
- B4. Fritz Emília Otília (Bélabánya, 1838 – Aranyida, 1914) ∞ Fuchs Sándor (1830 – Selmecbánya, 1873)
- C1. **Fuchs** (1883-tól **Földes**) **Sándor Jenő** (Oláhlaposbánya, 1863 – 1884u), 1881-1884: selmecbányai akadémia – erdőmérnök
- C2. Fuchs (1883-tól Földes) *Ágnes/Inesz* ∞ *ditrói Puskás József* (1854 – Jászó, 1932) bányamérnök
- D1. **Puskás Jenő** (Hegybánya, 1885 – Kassa, 1944), 1902-1904 (kilépett), 1905-1907 (elbocsátották): selmecbányai akadémia/főiskola – bányamérnök / vas-kohómérnök

D1. Puskás Erzsébet (sz. Selmebánya, 1887) ∞ *Erdy János* (Debrecen, 1880 – megh. 1934 után) erdőmérnök

1. A Fritz-család és Selmebánya: a szoros kötelék kezdetei

A *friedenliebi Fritz család* magyarországi családalapító őse *Fritz András* (1660-1701) 1690 óta besztercebányai kamaraorvos volt selmeci és körmöci illetékességgel, aki 1694-ben magyar nemességet kapott és már a nemeslevelében megjelent a szomszédos *Selmebánya*: ugyanis a nemesítés érdemei között szerepelt, hogy a „tekintetes doktor úr” megnövelte az uralkodó selmeci bányajövedelmét.³

1. kép. *Selmebánya* említése a *Fritz* nemeslevelében (1694, magántulajdon).

Fritz András besztercebányai orvosdoktor fia, *Fritz Lipót András* (1691-1768) 1725-ben *Selmebányán* telepedett le. Családi örökségekből jelentős vagyonhoz – így selmeci földbirtokokhoz és bányászati, illetve bormérési jogokhoz – jutott, mely lehetővé tette, hogy a selmeci főtéren jelentős bányapolgári házat építsen. *Fritz Lipót András* selmeci családalapító fia, *Fritz János Lipót* (1733-1789 körül), unokája, *Fritz (I.) Lipót* (1762-1819) és dédunokája, *Fritz Pál Károly* (1811-1878) gazdag bányapolgárként élt

³ Fricz-Molnár Péter: Egy bányavárosi mintakarrier a 17. század végéről: *Fritz András*, a „tekintetes Doktor úr” (1660–1701). = *Turul*, 88. (2015) 3. sz. 103-110.

Selmecen.⁴ A 18. század derekáig visszanyúló, nagy múltú selmeci *Bányászati és Erdészeti Akadémia*,⁵ valamint a családtagok első kapcsolatára dokumentálhatóan 1810-ben került sor. Ekkor Fritz (I.) Lipót az akadémia érdekében eljárta bányakamara helyett *Szumrák Jánosnak* adta el a Fritz-házat. Az akadémia évtizedekig bérelte az épület egy részét, majd 1882-ben megvásárolta az ingatlant és 1885-re *Schulek Frigyes* tervei szerint külsőleg részben a mai formájára alakította át.⁶

2. kép. Az akadémia igazgatósága (a Fritz-ház) Fritz Rezső erdészhallgató idejében (1895, magántulajdon).

Az egykori bányapolgári lakóház 1885-től a Bányászati és Erdészeti Akadémia központi, palotaszerű épülete volt, ahol az igaz-

⁴ Fricz-Molnár Péter: A bányászat jelentősége a Fritz-család 300 éves történetében (1701-2001). = *Bányászati és Kohászati Lapok - Bányászat*, 148. (2015) 3. sz. 26-34.

⁵ Kosáry Domokos: *Művelődés a XVIII. századi Magyarországon*. Budapest, 1980. Akadémiai Kiadó, 183., 492-495., 629.

⁶ Fricz-Molnár Péter: Adalékok az egykori selmecbányai Bányászati és Erdészeti Főiskola rektorátusi épületének (ún. Fritz-ház) történetéhez. = *Bányászati és Kohászati Lapok*, 152. (2019) 4. sz. 25-33.

gatóság, majd az 1904-es intézmény-átalakítás után a főiskolai rektorátus is székelt 1919 tavaszáig. A Selmeceen tanult Fritz-leszármazók akadémistaként/főiskolásként többször is megfordultak őseik egykori házában, ami különleges élmény lehetett. A Fritz-ház főiskolai jellege 1914 szeptemberében némi csorbát szenvedett, ugyanis ekkor a háborús sebesültek ellátására 40 ágyas kórházat alakítottak ki.⁷ A vészterhes főiskolai időszak betetőzéseként pedig itt tartották 1919. március 3-án az utolsó selmeci főiskolai tanácsülést,⁸ de ekkor már a cseh katonai városparancsnokság is itt székelt. Az épülettörténet mellett az akadémia és a családtagok következő dokumentálható kapcsolata szerint Fritz (I.) Lipót fia, *Fritz Pál Károly* 1859-ben egy selmeci városi küldöttség tagjaként elérte, hogy az akadémia a városban maradt.⁹ Ennek köszönhető, hogy a helyi líceumi előtanulmányok után 1860-ban a két fia, *Fritz (II.) Lipót* erdészhallgatónak, továbbá a szerző szépapja, *Fritz Pál János* bányászhallgatónak iratkozhatott be szülővárosuk híres akadémiájára.

2. Fritz (II.) Lipót erdőmérnök (Selmecebánya, 1840 – Zsarnóca, 1874)

Fritz (II.) Lipót és öccse, Fritz Pál János együtt kezdték az akadémiai és később olyan híressé vált akadémiai tanárok voltak az évfolyamtársaik (balektársaik), mint *Cseh Lajos* bányamérnök, az ásványföldtan előadója (1840-1908) vagy *Szécsi (Nikl) Zsigmond* (1841-1895) erdőmérnök, az erdőhasználattan oktatója.¹⁰ Fritz (II.) Lipót tanulmányai alatt alapították az akadémiai atlétikai klubot és

⁷ *Selmecebányai Hírlap*, 24. (1914) 39. sz. 1. (szept. 27.)

⁸ https://library.hungaricana.hu/hu/view/SOPRON_BEF_TUJKV_1918-1920/?pg=138&layout=s (letöltés: 2021. március 14.)

⁹ *Selmecebányai Híradó*, 3. (1892) 26. sz. 2. (jún. 25.)

¹⁰ Faller Gusztáv: *Gedenkbuch zur hundertjährigen Gründung der Königl. Ungarischen Berg- und Forstakademie in Schemnitz 1770-1870*. Selmecebánya, 1871. 225, 227.

1862-ben állami bejegyzést kapott az egyesületként létrejött hallgatói szervezet, az *Általános Társaság* is.¹¹

3. kép. Akadémisták baráti társasága, a háttal ülő mögött Mezey Rezső erdészhallgató, Fritz Károly későbbi sógora (1886).

Fritz (II.) Lipót az akadémia elvégzése után megnősült és helyi erdőrendezőként 1870-ben kislánya született Selmeccen,¹² majd 1871-ben ugyanott írt tanulmánya is megjelent az *Erdészeti Lapokban* „Rovarpusztítás a breznyói erdőségekben” címmel.¹³ Fritz

¹¹ *Vivat Academia... Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület és az Országos Erdészeti Egyesület emlékkönyve 1735-1985.* (Főszerk.: Bakó Károly.) Budapest, 1985. 239-240.

¹² www.familysearch.com/hu/, 1870. november 13. a selmeccbányai római katolikus születési anyakönyvben (letöltés: 2021. március 15.)

¹³ *Erdészeti Lapok*, 10. (1871) 2. sz. 75-79.

(II.) Lipót 1872-ben az *Országos Erdészeti Egyesület* közgyűlésén a költségvetési és zárszámadási bizottság elnöke volt.¹⁴ 1873-ban *Besztercebányán* megszületett a fia, a később szintén erdész *Rezső*.¹⁵ Fritz (II.) Lipót 1874-ben *Zsarnócán* meghalt,¹⁶ és 1875-től özvegye, *Bittera Libória* állami kegydíjban részesült.¹⁷

3. Fritz Pál János bányamérnök (Selmezbánya, 1842 – Petrozsény, 1914)

Fritz Pál János 1860 és 1863 között volt Selmecen bányászakadémiai hallgató. Tanulmányait – bátyjához és egyben évfolyamtársához, Fritz (II.) Lipót erdészhallgatóhoz hasonlóan – német nyelven folytatta. Az 1860-as évek elején az akadémiai igazgatói teendőket a selmeci főbányagróf látta el, aki a Fritz testvérek idején *lovag Russeger József* volt.¹⁸ Fritz Pál János az akadémia 18 tantárgyát 2 kitűnő, 14 nagyon jó és 2 jó eredménnyel zárta 1863-ban, majd ezt követően 1868-ig *Nagybányán* dolgozott. 1869-ben rónaszéki sóbányatisztként *Nagybányán* feleségül vette *Triff (Terényi) Ilonát*, *Terényi László* rónaszéki kincstári orvos lányát, *Wekerle Sándor* későbbi miniszterelnök elsőfokú unokatestvérét. Fritz Pál János 1870-ben fehérpataki sóbányatiszt volt.

¹⁴ *Az Országos Erdészeti Egyesület évkönyve 1871/72-re.* (Szerk.: Bedő Albert). Buda, 1872. 79-82., 86-88.

¹⁵ www.familysearch.com/hu/, 1873. augusztus 31. a besztercebányai evangélikus születési anyakönyvben (letöltés: 2021. március 15.)

¹⁶ <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/248499#> (letöltés: 2021. március 14.)

¹⁷ <https://www.eleveltar.hu/digitalis-tartalom?source=preservica&ref=8e0f5ecc-33a6-43f2-a09f-9e8691d5ce33> (Letöltés: 2021. március 14.)

¹⁸ Vadas Jenő: *A selmezbányai M. Kir. Erdőakadémia története és ismertetője.* Budapest, 1896. 226-227.

4. a-b kép. *Fritz Pál János bányamérnöki egyenruhában első feleségével (1870) és szakkönyve (1878).*

Fritz Pál János *Aknaszlatinán* 1873-ban németből lefordította gépelt, kéziratossal, könyvterjedelmű kéziratként Preissig Ede: *Máramarosi bányászat ismertetése* című munkáját. Öt évvel később, 1878-ban *Máramarosszigeten* megjelent „*Az állandó gőzkazán és gőzgép-üzem kézikönyve*”. 1875-ben *Rimaszombat*on özvegyként házasságot kötött *Szűcs-Bresztovszky Máriával*.¹⁹ 1877 és 1884 között a máramarosszigeti szabadkőműves Tisza páholy mester fokú tagja volt.²⁰ 1881 és 1896 között a rónaszéki sóbányahivatal főnöke, e tisztségében 1892-ben Selmecen az *Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület* alapító tagja volt. 1895-től 1904-ig

¹⁹ A szerző családtörténeti magánarchívumában lévő dokumentumok alapján.

²⁰ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár (a továbbiakban: MNL OL) P 1081, 4. tétel, No. XXVIII. No.1. (Tisza, Máramarossziget, 1877-1885).

– 40 év szolgálat utáni nyugdíjazásáig – a marosújvári főbányahivatal (erdélyi sóbányakerület) vezetője volt. Az uralkodó 1902-ben főbányatanácsosi kinevezést adományozott részére. 1898-ban *Marosújváron* a gyógyfürdő felújítását a helyi takarékpénztár elnökhelyetteseként támogatta és bányamérnökként vezette is. 1914-ben hunyt el *Petrozsényban*, és a *Maros* menti *Borbereken* temették el.²¹

4. Földes (1883-ig Fuchs) Jenő erdőmérnök (Oláhláposbánya, 1863 – megh. 1884 után)

A Fritz Pál János bányász és Fritz (II.) Lipót erdész testvérpár után a következő nemzedékhez tartozott *Földes (Fuchs) Jenő* erdőmérnök, az említett testvérpár unokaöccse, aki szintén selmeci líceumi előtanulmányokat követően 1881 és 1884 között tanult – már magyar nyelven – az akadémián.²² Földes Jenő tanulmányi ideje alatt, *Farbaky István* igazgatósága idején – 1882-ben – vásárolta meg az akadémia a *Pénzügyminisztérium* kezessége mellett a Gizella-árvaházi alap kölcsönéből Szumrák Edétől a Fritz-házat és kezdte meg az épület – 1885 decemberére befejezett – átalakítását.²³

Ekkoriban az ifjúsági életet érintően is jelentős változások történtek. Földes Jenő tanulmányi idejét megelőzően, már 1877-ben feloszlott a német jellegű *Schacht Egylet* és 1879 óta működött a magyar karakterű ifjúsági kör, valamint a sajátos ifjúsági szerveződés, a „Steingrube nagyközség” is létrejött, így Földes Jenő már e szervezetekkel találkozott.²⁴ Földes Jenő 1884-ben záradékolt. Szülei selmeciek voltak, édesanyja, Fritz Emília Otília felesége volt *Fuchs Sándornak*, a selmeci főbányagrófi hivatal fogalmazójának.

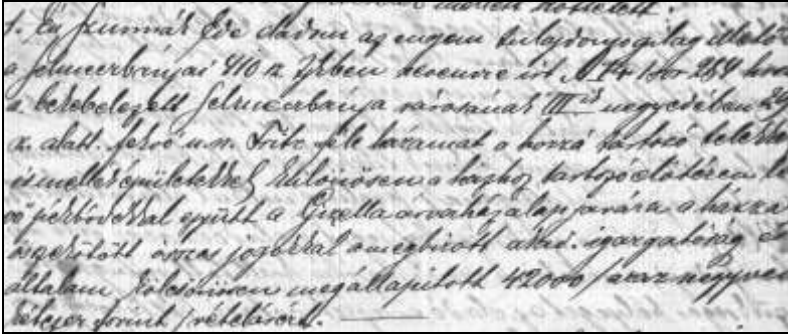
²¹ Fricz-Molnár P.: A bányászat jelentősége i. m. 28-29.

²² Az erdészeti felsőoktatás 200 éve III. kötet. Sopron, 2008. 88.

²³ Fricz-Molnár P.: Adalékok i. m. 28-29.

²⁴ *Vivat Academia* i. m. 242-243.

Földes Jenő lánytestvére pedig *Fuchs Inesz (Földes Ágnes)* volt, aki a lenti 7. pontban említett dítrói *Puskás Jenő* édesanyja volt.²⁵

5. kép. A „Fritz féle ház” 1882. február 28-án kelt adásvételi szerződés 1. pontja. [Štátny Archív v Banskej Bystrici, Okresný súd v Banskej Štiavnici (1858) 1872-1960 (1962), 14/1882/33].

5. Fritz Rezső erdőmérnök (Besztercebánya, 1873 – Losonc, 1949)

Fritz Rezső – Földes Jenő és Fritz Károly elsőfokú unokatestvéreként – trencsényi gimnáziumi előtanulmányokat követően 1891 és 1894 között tanult az akadémián, átlagban jó osztályzatokat ért el, ösztöndíjban is részesült és erdőmérnöki oklevelét 1896-ban kapta meg.²⁶ Fritz Rezső tanulmányai kezdetén *Farbaky István*, majd 1892-től *Sóltz Vilmos* főbányatanácsos volt az akadémia igazgatója. Az akadémia aligazgatója 1891-ben *Sóltz Gyula* főerdőtanácsos volt,²⁷ akinek felesége, *Heincz Emma* és *Fritz Rezső* – illetve az itt említett valamennyi családtag – oldalági rokonságban

²⁵ A szerző családtörténeti magánarchívumában lévő dokumentumok alapján.

²⁶ Az erdészeti felsőoktatás 200 éve II. kötet. Sopron, 2008. 111-112.

²⁷ Vadas J.: i. m. 227.

volt.²⁸ *Sóltzné Heincz Emma* egyebekben az 1879-ben készített ifjúsági köri zászló kapcsán „zászlóanya” volt.²⁹ Az ifjúsági kör ekkoriban, az 1890-es években a *Szentháromság téren* bérelt helyiséget, mert a saját tulajdonú otthona 1908-ban készült el. A bérelt helyiségben (is) volt olvasószoza és könyvtár, valamint biliárd- és kártyaterem, illetve étkezőhelyiség.³⁰

6. kép. Az ifjúsági kör említése a korabeli képeslapon (1895, magántulajdon).

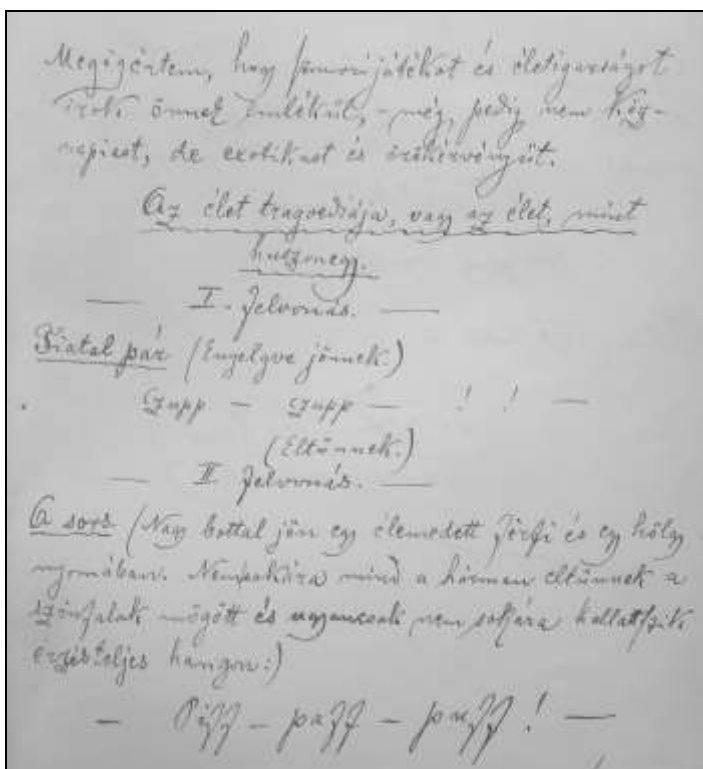
Fritz Rezső oldalági rokona, *Händel Valéria* (*Händel Vilmos* selmeci evangélikus esperes és *Heincz Viktória* gyermeke) 1890-es években készült selmeci emlékalbumába sok bejegyzést tettek az akkori akadémisták is, így Fritz Rezső mellett többek között

²⁸ Dr. Fricz-Molnár Péter: Király Irán családtörténeti visszaemlékezése. = *Turul*, 92. (2019) 4. sz. 176-177, 187.

²⁹ *A selmeczi M. Kir. Bányász és Erdész Akadémia Ifjúsági körének millenniumi emlékirata 1763-1896.* (Szerk. *Zivuska Jenő*). Debreczen, 1896. 16.

³⁰ *Vivat Academia* i. m. 242.

Fekete Zoltán későbbi erdőrendezéstani professzor és rektor³¹ vagy Zivuska Jenő köri elnök, az akadémiai ifjúsági kör 1896-os millenniumi emlékiratának szerkesztője, későbbi író.³² Zivuska a diákhumort is magán viselő „exotikus és örökvényű” szindarabbal ajándékozta meg Händel Valériát. Át is adom a szót Zivuska Jenőnek, hogy a tudtommal eddig publikálatlan „életigazsága” közkinccsé váljon.³³

³¹ Homor Péter főlevéltáros kutatói honlapja: <http://hmmpr.hu/adatlap.php?id=47> (letöltés: 2021. március 15.)

³² <http://lexikon.katolikus.hu/Z/Zivuska.html> (letöltés: 2021. március 14.)

³³ A szerző családtörténeti magánarchívumában lévő dokumentumok alapján.

szabadkőműves Felvidék páholy mester fokú tagja volt.³⁵ Szenvedélyes vadászként e körben publikációja is megjelent, *Vadászatom a kis-kakasra* címmel.³⁶ Szakmai pályafutása *Libetbányához* kötődött. Az első világháború alatt, 1917-ben az uralkodó 2. o. *Hadikereszt Polgári Érdeméért* kitüntetésben részesítette.³⁷ 1919. március 15-én főerdőtanácsosi kinevezést kapott és 1949-ben gyermektelenül *Losoncon* hunyt el.³⁸

6. Fritz Károly bányamérnök (Rónaszék, 1882 – Salem [USA], 1960)

Fritz Károly – Földes Jenő és Fritz Rezső elsőfokú unokatestvéreként – lugosi gimnáziumi előtanulmányokat követően 1900 és 1903 között tanult az akadémián. Az akadémia igazgatója *Schwartz Ottó* volt, és Fritz Károly híres évfolyamtársa (egyben balektársa) volt *Tassonyi Ernő*,³⁹ az ifjúsági kör elnöke és az 1905 karácsonyan megjelent „*Aki a párját keresi*” című, a selmeci diákéletet leíró regény szerzője.⁴⁰ Fritz Károly is átlagban jó osztályzatokat ért el, ösztöndíjban is részesült a szakmai főtárgyakból, így bányaművelésből jelesre vizsgázott. Fritz Károlyt Selmecen kedvelhették hallgatótársai, mert 1900 októberében, az ifjúság ismerkedési estélyén az elsőévesek (balekok) nevében ő szólalt fel, és „*társai nevében megígérte, hogy az elnök kérésének minden időben eleget fognak tenni.*”⁴¹

³⁵ MNL OL P1083-I-38-XXXI, MNL OL P1083-I-43

³⁶ *Vadász Lap*, 23. (1902.) 20. sz. 262-263. (júl. 15.)

³⁷ Fricz-Molnár Péter: Családi kötelék.= *Magyar Honvéd*, 26. (2015) 11. sz. 60.

³⁸ A szerző családtörténeti magánarchívumában lévő dokumentumok alapján.

³⁹ A selmecbányai akadémia, illetve főiskola 1879/80 és 1927/28 között beiratkozott hallgatói névjegyzéke (kézirat 1928k). A szerző családtörténeti magánarchívumában lévő dokumentum.

⁴⁰ *Selmeczbányai Híradó*, 15. (1905) 52. sz. 4. (dec. 24.)

⁴¹ *Selmeczbányai Híradó*, 11. (1900) 41. sz. 4. (okt. 14.)

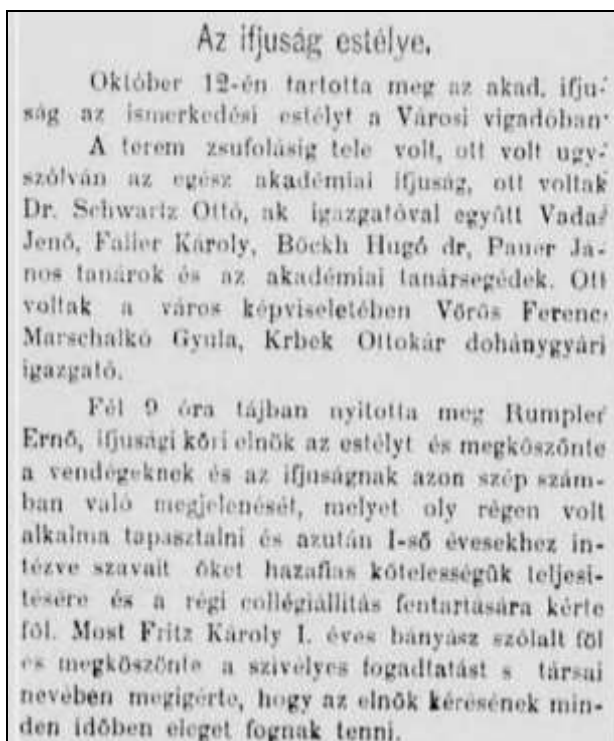

8. kép. *Fritz Károly bányászhallgató egyenruhában (1901, magántulajdon).*

Fritz Károly bányászati tanulmányait az 1900 nyarán átadott *Bányászati Palotában* kezdte meg. Az új felsőoktatási épület megfelelt a kor követelményeinek, abban az oktatók és a hallgatók is megfelelő körülmények között végezheték munkájukat. A Bányászati Palota átadása köré szervezett ünnepség során a hodrusbányai *Felső-tónál* a vendégek ellátásáról *ditrói Puskás József* bányamérnök neje, Fuchs Inesz (Földes Ágnes) gondoskodott,⁴² aki Fritz Károly és Fritz Rezső elsőfokú unokatestvére volt. Puskás Józsefné családjával 1901 szeptemberében a selmeci kálvária 150

⁴² *Selmeczbányai Híradó*, 11. (1900) 27. sz. 3. (júl. 8.)

éves jubileumi ünnepségen is részt vett, mert ősapja, *Fritz Lipót András* 1751-ben eladományozta a jezsuitáknak kálváriaépítés céljára a birtokához tartozott *Scharfenbergeret*.⁴³

9. kép. *A Fritz Károllyal kapcsolatos részlet a Selmeczbányai Híradóból (1900. 10. 14.).*

Fritz Károly 1902-ben tagja volt az ifjúsági kör választmányának. A valéta – a Selmecről távozni készülő akadémikusok ballagása – nem csak akadémiai, hanem társadalmi esemény is volt Selmecen, így arról a helyi hetilap is röviden tudósított Fritz Károly valétaelnökségekor, 1903-ban is. Fritz Károly valétaelnöki fényké-

⁴³ *Selmeczbányai Híradó*, 12. (1901) 38. sz. 3. (szept. 22.)

pe alapján a valétaszalagon a hímzett „Ballag már a vén diák” keretben az „FK” monogram szerepelt. A „valétaszalag színe pipacspiros volt” és a május 30-ai (szombati) „valéta bál, a búcsúzó akadémikusaink táncmulatsága igen jól sikerült. Igen szép s előkelő közönség jelent meg a mulatságon s a búcsúzó jó fiuk mindent elkövettek, hogy a selmeci szép leányok szívesen emlékezzenek vissza reájuk. A bál a legjobb hangulatban másnap reggelig tartott.”⁴⁴

10. kép. *Fritz Károly valétaelnök, 1903 (magántulajdon) és a monogramos valétaszalag.*

Fritz Károly pályafutását két éves selmeci-szélaknai gyakorlatot⁴⁵ követően édesapja, Fritz Pál János nyomdokain haladva *Erdélyben*, de nem a só-, hanem a feketekőszén-bányászatban, Petrozsényban kezdte 1907-ben. Ugyanezen évben kapta meg bánya-

⁴⁴ *Selmeczbányai Híradó*, 13. (1903) 21. sz. 4. (máj. 24.) és 23. sz. 5. (jún. 7.)

⁴⁵ *Magyarország tiszti cím- és névtára*, 25. (1906) 192.

mérnöki oklevelét (Tassonyi 1910-ben).⁴⁶ Fritz Károly 1908-ban feleségül vette *Rudolf Hildát*, és három lánygyermekük született. Fritz Károly monarchiabeli szakmai pályafutása Petrozsényhoz kötődött, 1910-ben főmérnökké lépett elő. Az első világháború alatt vitéz helytállásáért a *3. o. Bronz Katonai Érdeméremmel* tüntették ki. 1917-ben a petrozsényi nyugati bánya üzemvezetője, egyben a bányakerület vezetője is volt. A román állami esküt nem tette le, így 1920 nyarán erdélyi menekültként repatriált, 1921-től a MÁK tatabányai üzemében vezető, egyben bányászati választópolgár és 1929-ben megyebizottsági tag is volt. 1937-től az oroszlányi szén-terület feltárásának vezetője, 1940-től helyettes tatabányai bányagazgató volt, majd 1944 februárjában a kormányzó bányászati főtanácsossá nevezte ki. 1944 decemberében tatabányai bányagazgatói kinevezést kapott, majd 1945 márciusában *Németországba* menekült, és az *USA-beli Salem* településen hunyt el 1960-ban.⁴⁷ Unokája, *Tony Petres* egyebekben olajmérnök az *Amerikai Egyesült Államokban*.

7. Puskás Jenő bánya- és kohómérnök-hallgató (Hegybánya, 1885 – Kassa, 1944)

Puskás Jenő – Földes Jenő unokaöccseként – selmeci líceumi előtanulmányokat követően 1902 és 1903 között bányász, majd 1905 és 1907 között vaskohász szakon tanult az akadémián/főiskolán *Schwartz Ottó* igazgatósága, *Fodor László* rektorsága idején, de oklevelet nem szerzett.⁴⁸ Puskás Jenő híres évfolyamtársa (és balektársa) volt 1902-ben *dr. Mihalovits János*,⁴⁹ későbbi bányajogi

⁴⁶ *Magyar bányamérnökök 1876-1999.* (Szerk.: Zsámboki László.) Miskolc, 1999. 48., 51.

⁴⁷ Fricz-Molnár P.: A bányászat jelentősége i. m. 29-30.

⁴⁸ A Soproni Egyetem Központi Könyvtár és Levéltárban őrzött 1902-1903. tanévi főkönyv 139. sz. lapja, 1584/1907., 742/1907. és 1966/1907. sz. iratok. Köszönet illeti a segítségért Homor Péter főlevéltárost.

⁴⁹ Homor Péter főlevéltáros kutatói honlapja: <http://hmmpr.hu/adatlap.php?id=127> (letöltés: 2021, március 15.)

tanár a főiskolán. Puskás Jenő selmeci tanulmányai alatt, 1905-ben a Fritz-ház, vagyis a főiskola igazgatósági épülete ifjúsági könyvtárral bővült.⁵⁰ Puskás Jenő fővárosi műegyetemi és kassai jogakadémiai tanulmányok mellett mindenütt aktív ifjúsági körök tevékenységét fejtett ki.⁵¹ Ennek során, 1906 tavaszán – újra szülőföldjére főiskoláján tanulva – a selmeci országgyűlési képviselőválasztáson a főiskolai ifjúság nevében üdvözölő szónoklattal köszöntötte a 48-as és függetlenségi párti jelöltet.⁵²

11. kép. A selmeczi főiskolai paloták Puskás Jenő idejében (képeslap-részlet, 1905, magántulajdon).

A következő évben, 1907 nyarán Selmecen helyi főiskolásként *Erdősi Imre* („a branyiszkói hős”) emléktáblája avatásakor – a főiskolai ifjúság fogadalma előtt – saját költeményét szavalta,⁵³ de az 1909-es pécsi diákkongresszuson vagy az 1914-es kassai Rákóczi-ünnepen is tevékenyen vett részt, és kedvelt ifjúsági szónok

⁵⁰ *Selmeczbányai Híradó*, 15. (1905) 49. sz. 2. (dec. 3.)

⁵¹ *Egyetemi Lapok*, 19. (1905) 12. sz. 13. (febr. 12.) és 22. (1909) 14-15. sz. 3-4., 6. (dec. 25.)

⁵² *Selmeczbányai Híradó*, 16. (1906) 18. sz. 3. (máj. 6.)

⁵³ *Selmeczbányai Híradó*, 17. (1907) 23. sz. 3. (jún. 9.)

volt számos további ünnepi rendezvényen. Puskás Jenő volt az utolsó családtag, aki Selmecen tanult.

A fent említettek valamennyien jó tanulók voltak, ösztöndíjban is részesültek. Puskás Jenő egy alkalommal pótvizsga-engedélyt kért (megbukott), így ő akár a selmeci diákélethez tartozott „Szamárestély” főszereplője is lehetett. Ugyanakkor igen valószínű, hogy a Selmecen tanult rokonok az ifjúsági élet további színes eseményein rész vettek és feltételezem, hogy „dicső firmákként szerte udvaroltak” is.

11. kép. Selmeci baleklapok: „Szamárestély” és „Az volt a dicső firma...” címmel (magántulajdon).

Puskás Jenő akét világháború közötti időszakban miskolci, szegedi és kassai újságíró-lapszerkesztőként vált ismertté, de az 1920-30-as években szeretett szülőföldjéről, Selmecről – *Szitnyai Zoltán*hoz vagy *Kosáryné Réz Lolához* hasonlóan ő is – számos írásában megemlékezett. Selmecen kezdte újságírói pályafutását, jelen

volt 1905. december 28-án a selmeci városházán a – Tassonyi Ernő által a *Selmecbányaiak emlékkönyvében* (1936) megírt – „darabont főispán” beiktatásán, mint a *Budapesti Hírlap* tudósítója.⁵⁴ Mi mással, mint Puskás Jenő soraival köszönjük is el Selmectől: „*Tegyünk egy kirándulást Selmecbányára, a magyar Heidelberg almafa-virágos romantikus tavaszába. Kerpely Jenő és Waldbauer Imre csaknem egy időben jártak azon a tájon, amikor a múlt éppen belekanyarodott a huszadik évszázadba. Gondolom 1900-at írtak akkor. Fiatal éveikben nem ismerték egymást. Egy vízválasztó állott közöttük, a Paradicsomhegy, mely most is a Garam és az Ipoly völgye között felezi a magyar múltat visszasíró felhők könnyeit.*”⁵⁵ És az alábbi, 1910 körüli selmeci ballagási fénykép segítségével képzeletben – a Fritz-ház előtt elhaladva – mi is ballagunk át *Sopronba*, ahová a selmeci főiskola kényszerűségből 1919 tavaszától átköltözött.⁵⁶

8. Dr. Ágfalvi Imre erdőmérnök (Budapest, 1921 – Szombathely, 1990)

Dr. Ágfalvi Imre az édesanyja ágán a fent említett Fritz Pál János bányamérnök dédunokája volt. Apai ágon pedig egymást követően az ötödik nemzedék tagja volt, aki a selmeci Alma Materben tanult. Ágfalvi Imre 1939 és 1943 között tanult Sopronban, ahol a diákhagyományok keretében részt vett az ún. „selmeci költözködésben”, annak szórakoztató felidézésében és az ifjúsági körök életben is tevékenykedett. A „selmeci költözködés” arra utalt, hogy amikor Selmecen egy főiskolás a „kamarájából” (bérleményéből) egy másikba átköltözött, akkor ebben a társai segítettek, ami eseményt okozott a kisvárosban.

⁵⁴ *Selmecbányai Híradó*, 15. (1905) 53. sz. 3. (dec. 31.)

⁵⁵ *Szegedi Új Nemzedék*, 9. (1927) 87. sz. 1. (ápr. 17.)

⁵⁶ Sági Éva: A M. Kir. Bányászati és Erdészeti Főiskola átköltözése Selmecbányáról Sopronba. = *Soproni Szemle*, 73. (2019) 3. sz. 282-295.

13. kép. A „selmeci költözködés” Sopronban, a kocszi tetején Ágfalvi Imre (1942, magántulajdon).

Ágfalvi Imre 1944-ben kapott erdőmérnöki oklevelet. Az egyetemet követő frontszolgálat és szovjet hadifogság után 1945 novemberében feleségül vette *Corá Almat*, három gyermekük született, *Flóra*, *Ferenc* és *Dóra*. Flóra szintén Sopronban tanult, és 1969-ben faipari mérnökként végzett. Ágfalvi Imre 1954-ig számos hazai erdészetben dolgozott, majd 1954 és 1964 között a soproni egyetemen adjunktusként oktatott, ahol üzemtani, jogi, statisztikai, valamint könyvviteli jegyzetei jelentek meg. 1961-ben jogász diplomát kapott a fővárosban. 1964-ben egyetemi világnézeti összeütközés okán a soproni oktatói pályáról átirányították gyakorlati munkaterületre, és a szombathelyi erdőrendezésén mérnökként dolgozott. Rövid nyugdíjas évek után 1990-ben hunyt el.⁵⁷

⁵⁷ Fricz-Molnár P.: Apák-fiak i. m. 365-366.

9. Ifj. Sébor János erdőmérnök és Sébor József bányamérnök (ikrek, sz. Arad, 1919)

Id. Sébor János erdőmérnök (később soproni egyetemi tanár és dékán) 1918-ban feleségül vette *Gombossy Klárát*, akinek anyai nagyanyja, *Fritz Ida Karolina* a fent említett *Fritz Lipót* és *Fritz Pál János* testvére volt. Sébor Jánosnak 1919-ben két ikerfia született, majd a szülők 1924-ben elváltak. Ifj. Sébor János édesapja nyomdokain haladva 1941-ben valétált, majd erdőmérnöki oklevelet szerzett, 1945-ben orosz hadifogságba esett és nyoma veszett. *Sébor József* 1944-ben valétált, ő pedig bányamérnökként végzett.

14. kép. *Ballagás Sopronban (1943, magántulajdon).*

Sébor József pályafutását *Tatabányán* kezdte – ugyanott ekkor a fent említett *Fritz Károly* bányai igazgató volt –, majd behívták katonai szolgálatra. 1945 után elhagyta *Magyarországot*, és *Belgiumban* alkalmazták különböző bányáknál. Egy 1947-es hazai kémperből kiderült, hogy 1945-ben *Ausztriában* visszaéltek Sébor Jó-

zsef magyar okmányaival. Nyugatról 1949-ben törvényesen visszatért, és *Várpalotán* a bányagazgatóságnál teljesített szolgálatot. 1952 májusában megnősült, majd októberben a koncepciós jellegű büntetőeljárásban, a „*bányamérnök perekben*” izgatás miatt másodfokon 3 év börtönbüntetésre ítélték, de 2 év után amnesztiát kapott. E perekben általános jellegű vád volt a *Rákosi-korszakra* oly jellemző szó, a szabotázs. 1955-ben, szintén József nevű gyermeke születésekor, az ásványbányászatnál teljesített szolgálatot, és az *Elnöki Tanács* 1963-ban mentesítette a börtönbüntetése miatti hátrányos jogkövetkezmények alól.⁵⁸

10. Fritz András bányamérnök (Hosszúhetény, 1924 – Budapest, 2005)

A Fritz-család szélesebb rokonsági köre után zárjuk a tanulmányt Fritz András bányamérnökkel, aki – dr. Ágfalvi Imréhez hasonlóan – a fent említett Fritz Pál János bányamérnök dédunokája volt. Édesapja, *id. Fritz András* üzemvezető bányamesterként ment nyugdíjba, és sírhelye *Tatabányán* van. Ifj. Fritz András a főiskolai tanulmányait Sopronban kezdte az 1944/45-ös tanévben. A tanulmányok mellett számos esetben éjszaka csillésként is dolgozott, ezzel teremtette elő a tanulmányokhoz szükséges anyagi forrást. 1948-ban valétált, mely egyben az utolsó bánya-, kohó- és erdőmérnöki együttes soproni ballagás volt. Tablófotóján *Fritz Endre* néven szerepelt.

Oklevelét 1950-ben kapta meg. 1951-ben feleségül vette *Ősz Erzsébetet* és 1954-ben megszületett *Adél* lányuk. 1950 és 1958 között *Dorogon* dolgozott, ekkor hetente kétszer jár haza családjához a fővárosba, majd 1958-tól végleg *Budapest*en élt, és a *Bányászati Aknamélyítő Vállalat* (BAV) műszaki tervezési osztályvezető-

⁵⁸ A szerző családtörténeti magánarchívumában lévő dokumentumok alapján (Sébor János dékán önéletrajza). *Világ*, (1947) 585. sz. 2. (máj. 13.). A „bányamérnök perekről” részletesen lásd Cserényi-Zsitnyányi Ildikó: *Aknamunka. Szabotázsperek a Rákosi-korszakban*. Budapest, 2019.

15.-16. kép. *Fritz András fiatal bányamérnök, édesanyjával (kendőben) és leendő nejevel (1950, magántulajdon), valamint indiai aknamélyítés, a csoportkép közepén Fritz András, mellette rövidnadrágban öccse, Fritz Károly, 1963 (magántulajdon).*

jeként dolgozott. A BAV Fritz András sikeres szakmai munkájának és angol nyelvtudásának köszönhetően, nemzetközi versenytárgyalás után, 1963-64-ben két függőleges akna mélyítésére kapott megbízást Indiában. Egyik indiai csapatvezetője saját öccse, a szerző nagyapja, *Fritz Károly* vájár volt. Fritz András munkáját számos állami és vállalati szakmai kitüntetéssel ismerték el. *Tóth Árpád* volt BAV vezérigazgató szakmai mentorának, valamint az aknamélyítés és a bányászati mélyépítés egyik meghatározó egyéniségének tartotta Fritz Andrást.⁵⁹

Zárásként a soproni főiskoláról az 1940-es évek közepén készült fényképpel búcsúzunk, egyben fejet hajtva a selmeci, majd soproni Alma Mater és az ott tanult elődök emléke előtt.

17. kép. A soproni főiskola 1944 körül (magántulajdon).

⁵⁹ Fricz-Molnár P.: A bányászat jelentősége i. m. 30-33.